

Bortom horisonten

Under den vinjetten kommer Eskader/Långfärdskommittén att presentera lite fakta om färdmål som ligger lite längre bort. Som går att nå på en vanlig semester. Oftast i vanlig takt. Ibland med några längre etapper eller någon nattsegling.

Runö Gammal svenskbygd.

Tänk er att komma på en tidsresa, där det finns bebyggelse som ser likadan ut som på vikingatiden. Den som kan sin historia, vet att Baltikum har haft många länder som överhöghet, Tyskar, Ryssar och inte minst oss Svenskar har styrt denna region.

Estland var självständigt först 1918, fram till andra världskriget. Då först Sovjetunionen, sedan Tyskland och därpå Sovjet, åter igen tog makten över landet. Från 1991 är landet åter en självständig stat.

Estland är det baltland som har mest lätt och teknisk industri, utöver det är skogsbruk och skogsindustri dominerande sysselsättningarna.

Landet har stora fyndigheter av oljeskiffer, som genererar en stor industri och mycket av landets energiförsörjning kommer därifrån. Kanske inte den mest miljövänliga energin.

Man är med i EU och NATO, valutan är Euro.

Landet är väldigt platt och domineras av moränmark bara mot Ryssland är det lite kuperat.

Språket är ett urguriskt språk, liknande finskan, dom kan prat med varandra på sina språk om man tar det sakta och lugnt.

Nästan alla kan och vill försöka prata engelska, det är inga problem att göra sig förstådd. På dom restauranger och serveringar vi besökte stod alla menyer på flera språk, bl.a. engelska.

Båt livet har kommit igång, men med västeuropeiska mått ligger man efter.

Fördelen är att dom flesta hamnarna är nya eller renoverade (med EU medel) och håller bra standard.

Eftersom antalet hamnar inte är så stort och skärgård, i vår bemärkelse, inte finns, så kretsar mycket av segellivet runt kappsegling.

Man ser många "racers" och det är ofta regattor.

När man kommer till Estland på västsidan så är det väldigt grunt, massor av sten finns vid sidan om farlederna.

Mitt i Rigabukten ligger en liten estnisk ö som heter Runö.

Det äldsta skriftliga omnämmandet av Runö och dess svenska befolkning är det s.k. "biskopsbrevet" från 1341. Enligt biskopens förordning skulle innevärdarna behandlas "enligt svensk rätt". Denna särställning var inte bara språklig. Svenska bönder hade en friare ställning än på många håll i Europa. Den svenska stormaktstidens adelsvälde och tsarrysslands livegenskap fick aldrig fäste här. Den svenskspråkiga befolkningen ägnade sig åt fiske, jakt och jordbruk och betalade sina skatter till skiftande herrar.

Åtskilliga gånger fick man använda det gamla biskopsbrevet för att säkra sin relativa frihet.

Ön var känd för sitt sociala system där gruppen styrde, före individen, uppbyggt på en nisch av säljakt, fiske och extensivt jordbruk. Byggt efter resurs och förmågan att föda sig av odlingsmarken.

Efter tsarrysslands sammanbrott skapades de baltiska staterna. Vare sig Estlands eller Lettland kunde göra anspråk på ön beroende på befolkningens nationalitet. I två skrifter till den svenske kungen bad runöborna

att få tillhöra Sverige (!). Det gick nu inte, och runöborna fick till slut själva välja vilken av de två baltiska staterna man ville tillhöra. Det blev Estland, bl.a. beroende på att landet hade en svenskspråkig minoritet, något som Lettland saknade.

Mellankrigstiden blev också slutet på särställningen "under svensk rätt". Nu tillhörde man Estland och löd under estnisk lag. På Runö talades Runsk, en ålderdomlig svensk dialekt. I skolan undervisades på rikssvenska.

Mot slutet av andra världskriget gjordes en överenskommelse med den nazistiska ockupationsmakten att runöborna skulle få flytta till Sverige. När fronten närmade sig evakuerades ön och befolkningen flyttade då med få undantag till Sverige. Vapenföra män, som tyskarna inte släppte iväg, flydde istället i småbåtar till Sverige. Så slutade en minst 700-årig svensk bosättning på Runö.

Under sovjettiden flyttade nya estniskspråkiga familjer in, och försök gjordes att anlägga en fiskehamn på Runös SÖ udde, Rings udde. De gamla husen med stråtak förföll och idag finns endast ett fåtal rester av den ursprungliga bebyggelsen kvar. Ön står däremot fortfarande med Estlands äldsta träkyrka - från 1600-talet.

En tvist om fiskevattnen mellan Estland och Lettland har åter ställt Runö i focus. Både länderna gör anspråk på ön. Den estniska staten vill behålla ön och är därför angelägen om att det skall finns en året runt boende befolkning på Runö. Idag bor där ca 60 fastboende estnisktalande personer, många med svenskanknytning.

Ättlingar till dessa har flyttat tillbaka, en del fastboende och en del sommarboende. Det är inte ovanligt att höra svenska talas på ön.

Runö har färjeförbindelse med fastlandet, en färja kommer en gång om dagen.

När man närmar sig Runö så är det en prickad led fram till hamnen, som ligger på sydostsidan av ön, gena inte där, massor av sten bredvid farleden.

Själva hamnen är nybyggd, liten, men håller hög standard.

En trevlig hamnkapten kom och hälsade oss välkomna, han visade sig var lite av allt i allo på ön.

Man måste ha många ben att stå på för att överleva här.

Att se och göra, stranden, badstrand runt hela ön, lugnet, man gör en tidsresa.

Vill man se lite mera kan man ta en cykeltur på ön, titta på Runö museum, eller till fyren på ön, som ligger några km från hamnen.

Denna fyr är konstruerad och byggd av en känd, fransman, Gustave Eiffel, han med tornet. Man ser likheter, ett stort mekano.

Ön är platt, skog och jordbruksmark, avlöser var varandra i geografin, små grusvägar korsar ön, som är ca 5,5 km x 3,5 km stor

Själva byn ligger mitt på ön där det även finns en liten butik och postkontor. På skoj skickade vi ett vykort från detta kontor, till en i familjen, hemma i Sverige.

Döm om vår förvåning, tre dagar senare fick vi ett telefonsamtal och ett: Tack för kortet!!

Här finns Estlands äldsta träbyggnad, kyrkan från 1644, bekostad av en svensk, riksamiralen Carl Carlsson Gyllenhielm, under tiden då Estland var under svenskt styre.

En modernare stenkyrka ligger alldeles bredvid.

En del karakteristiska hus är bevarade, s.k. långhus, som på vikingatiden, dessa var typiska för Runö. Aibolands museum, som handlar om ön, ligger i ett sådant hus.

Komma dit, till Runö, i Estland.

Hit kan vi nå med några längre etapper, eller nattseglingar, på en ordinarie semester.

Går man längs Svenska västkusten, viker österut efter Öresund och Falsterbo kanalen, stryker förbi sydkusten och startar på Utklippan, så är det ca 260M över till Runö. Startar man lite närmare, från t.ex. östsidan av Gotland, så är det ca 140 M
Från Gedansk i Polen är det ca 260M, från Hel i Polen är det ca 240M.

Text och foto Annethe och Inge Andersson